

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

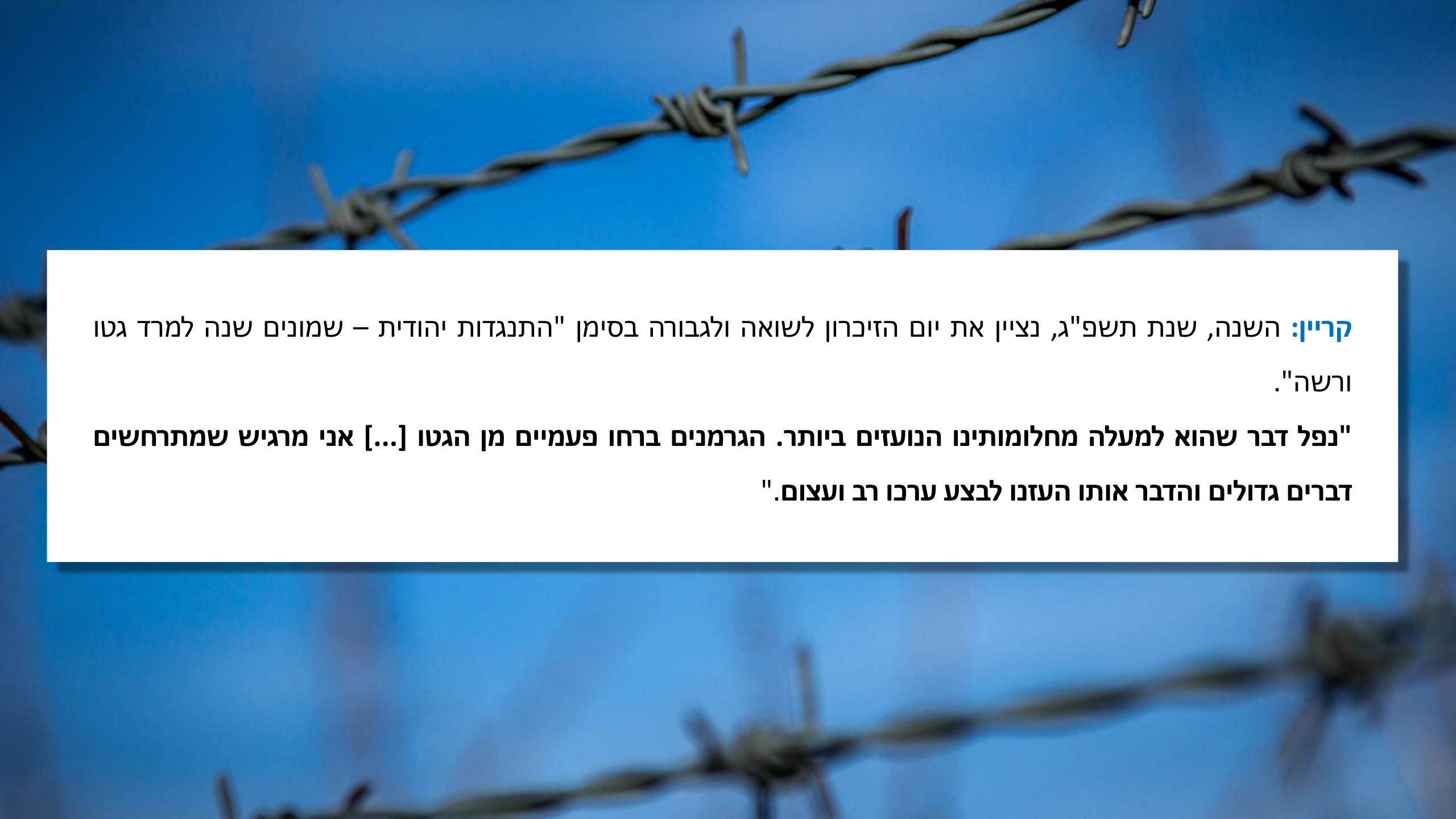

הצעה לטקס יום השואה תשפ"ג גרסת חמ"ד

התנגדות יהודית

שמונים שנה למרד גטו ורשה

קריין: השנה, שנת תשפ"ג, נציין את יום הזיכרון לשואה ולגבורה בסימן "התנגדות יהודית – שמונים שנה למרד גטו ורשה".

"נפל דבר שהוא למעלה מחלומותינו הנועזים ביותר. הגרמנים ברחו פעמיים מן הגטו [...] אני מרגיש שמתרחשים דברים גדולים והדבר אותו העזנו לבצע ערכו רב ועצום."

קריין: דבריו אלו של מרדכי אנילביץ', מפקד הארגון היהודי הלוחם (אי"ל), שאותם כתב ופרסם בעצם ימי המרד,

מתמצתים את עוצמתו הייחודית של מרד זה.

המרד, אשר פרץ בערב פסח תש"ג, 19 באפריל 1943, היה המרד העירוני הראשון נגד גרמניה הנאצית בכל השטחים שכבשה. מכל התקוממויות היהודים בזמן השואה, היה מרד גטו ורשה הממושך ביותר ומספר המשתתפים בו היה הגדול ביותר.

זה היה מרד עממי. בשעה שלוחמי הארגונים לחמו ברחובות הגטו, התבצרו יהודי גטו ורשה בבונקרים. לאחר כמה ימי לחימה, החלו הגרמנים להצית ולפוצץ בשיטתיות את בתי הגטו כדי להתגבר על הלוחמים וכדי לאלץ את המסתתרים לצאת ממקומות המחבוא.

קריין: כחודש ימים נלחמו יהודי גטו ורשה על נפשם. רבים נספו בימי המרד במלכודות האש והעשן. ידיעות על המרד נפוצו במהירות והגיעו גם לעולם החופשי. המרד היה סמל ללחימה של מעטים מול רבים, סמל לעצמאותה של רוח האדם ולעוצמתה.

דבר מנהל/ת ביה"ס:

קריין: לאמירת "יזכור" ו"א-ל מלא רחמים" ולקריאת פרק תהלים, אתם מתבקשים לעמוד.

יִזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נַשְׁמוֹת אַחִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, חֲלָלֵי הַנְּשׂוּאָה וְגִבּוֹרֵיהָ,
נַשְׁמוֹת נְשֵׁי־מְאוֹת רַבּוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל, נְשֵׁי־חַיִּים וְנְשֵׁי־חַיִּים וְנְשֵׁי־חַיִּים,
וְאֵת קְהֵלוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּחְרְבוּ עַל קִדְּשַׁת הַנָּשִׁים.

יִזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת עֶקְדָתָם עִם עֶקְדַּת שְׂאֵר קְדוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְגִבּוֹרֵי מִיָּמֵי עוֹלָם
וְיִצְרֹר בְּצִרוֹר הַחַיִּים אֶת נַשְׁמָתָם. הַנֶּאֱהָבִים וְהַנֶּעֱיָמִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ.
יִנּוּחוּ בְּשָׁלוֹם עַל מְשֻׁכְּבוֹתָם וְנֹאמְרָאָם.

קריין:

אל מלא רחמים, שוכן במרומים,
המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה,
במעלות קדושים וטהורים, כזהר הרקיע מזהירים,
את כל הנשמות של ששת מיליוני היהודים, חללי השואה באירופה,
שנהרגו, שנשחטו, שנשרפו ונספפו על קדוש השם,
בידי המרצחים הגרמנים הנאצים ועוזריהם משאר העמים.
לכן בעל הרחמים יסתירם בסתר כנפיו לעולמים,
ויצור בצרור החיים את נשמותיהם.
ה' הוא נחלתם, בגן עדן תהא מנוחתם,
ויעמדו לגורלם לקץ הימין, ונאמר אמן.

קריין: תהלים מזמור פג

שִׁיר מִזְמוֹר לְאַסָּף.

אֱלֹהִים אֶל דָּמִי לָךְ אֵל תַּחֲרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל.

כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיֶינּוּ וּמִשְׁנֵאֶיךָ נָשְׂאוּ רֹאשׁ.

עַל עַמֶּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וַיִּתְּעֻצּוּ עַל צְפוּכֶיךָ.

אָמְרוּ לָכּוּ וְנִכְחִידֶם מִגּוֹי וְלֹא יִזְכֹּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד.

כִּי נִוָּעֲצוּ לֵב יַחֲדוּ עָלֶיךָ בְּרִית יִכְרְתוּ.

אֲהֲלִי אֲדוֹם וַיִּשְׁמַעֲאֲלִים מוֹאָב וְהַגָּרִים.

גָּבַל וַעֲמֹן וַעֲמֶלֶק פָּלְשֶׁת עַם יֹשְׁבֵי צוּר.

גַּם אַשּׁוּר נִלְוָה עִמָּם הָיוּ זְרוּעַ לְבָנִי לוֹט סֶלָה.

עָשָׂה לָהֶם כְּמִדְיָן כְּסִיסְרָא כִּיבִין בְּנַחֲל קִישׁוֹן.

נִשְׁמְדוּ בְּעֵין דָּאֵר הָיוּ דָמָן לְאַדְמָה.

שִׁיתָמוּ נְדִיבֵימוֹ כְּעֶרֶב וְכִזְאָב וְכִזְבַּח וְכִצְלֻמָּנֶע כָּל נְסִיכֵימוֹ

אֲשֶׁר אָמְרוּ נִירְשָׁה לָנוּ אֵת נְאוֹת אֱלֹהִים.

אֱלֹהֵי שִׁיתָמוּ כַּגִּלְגַּל כְּקֶשׁ לִפְנֵי רוּחַ.

כָּאִשׁ תִּבְעֵר יָעַר וּכְלֶהָבָה תִּלְהֹט הָרִים.

כֵּן תִרְדָּפֶם בְּסַעֲרְךָ וּבְסוּפִתְךָ תִּבְהֹלֶם.

מִלֹּא כְּנִיָּהֶם קִלּוֹן וַיִּבְקֹשׁוּ שְׁמֶךָ יְהוָה.

יִבְשׁוּ וַיִּבְהֹלוּ עַד־עַד וַיִּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ.

וַיֵּדְעוּ כִּי אַתָּה שְׁמֶךָ יְהוָה לְבַדְּךָ עֲלִיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ .

קריין: אפשר לשבת.

קריין:

לא היינו שם.

לא עברנו, לא חווינו,

ועם זאת – אנו רוצים לקבל על עצמנו את

האחריות לזכור, ולזכור באחריות.

וגם אם אין לי מילים, וגם אם יש לך מעט,

גם אם אני רחוק, וגם אם אני קרובה,

וגם אם אנחנו שייכים,

וגם אם איננו

מרגישים שום שייכות

– נתכנס אל תוך עצמנו,

נתכנס בינינו, ננסה להתכנס יחד,

אנחנו פה היום.

שיר: [שיר ללא שם](#) ([מילים](#))

קריין:

"זיכרונות המלחמה, מלחמת העולם השנייה – אני מקווה שזה לא יפתיע אתכם, הזיכרונות האלה קשורים אצלי בהרבה אהבה.

אין סוף אהבה.

מי שהיה בגטו וראה איך אימהות מגוננות על ילדיהן, אימהות לא אוכלות ורק מאכילות, איך נערים ליוו את הוריהם כדי לא להשאיר אותם לבד והגנו עליהם עד הרגע האחרון. כשאני שואל את עצמי מאין נובעים הכוחות לכתוב, זה לא מתוך מראות הזוועה, אלא מתוך מראות האהבה שהיו שם בכל מקום.

העולם שלי לא נשאר בדמות תליין,

העולם שלי לא נשאר בדמות הרוע שאי אפשר לתקן אותו, הרוע האין סופי.

נשארתי עם בני אדם ואהבתי אותם."

מתוך דבריו של שורד השואה, אהרון אפלפלד.

קריין:

התגייסותם של יהודים יחידים, של ארגונים ושל תנועות להתנגדות לכוונות הנאצים ולמעשיהם היא יריעה מופלאה ורב גונית, כפי שכתב ביומנו אהרון קפלן, מחנך ופדגוג שנרצח בטרבלינקה: "הכול אסור לנו – והכול אנחנו עושים." להתנגדות היהודית לנאצים, על גווניה ועל יריעתה הנרחבת, לא היה אח ורע אצל שום עם אחר באירופה הכבושה, וזאת למרות היות היהודים מבודדים וחסרי כל סיכוי.

קריין:

מי האיש ששמר על צלמו גם כשהפכוהו אבק,
אב ששלח את בתו לחיים,
אם ששלחה את בנה,
נכדה שנאבקה על חיי סבתה,
ואדם שאחז ביד זר.

מי האישה והאיש שאחזו בנשק
וכתבו את שורות החירות בדברי הימים,
ומי האיש שקיים תלמודו אסור בַּתפילין,
מי האישה שחילקה תעודות מזויפות,
ומי שהגניב גבולות.

קריין:

מי האיש שכתב וצייר וסיפר וחלם,
וצילם ותיעד את עדות האדם,
מי שצחק וּמי שאהב,
מי שכתבה מְרשמים להשכיח רעב,
ומי שחלקו פרוסת לחם.

קריין:

מי האיש שהרים את הנופל במסדר,
ומי שסיימה את מכסת העבדות של שכנתה
מי שאמרו מילה של עידוד,
ואלו שבשעת בין-ערביים,
בצל משרפות,
היו עומדים לתפילה או שרים.

קריין:

מי הילדים ששיחקו וחלמו,
וכתבו שיריהם בין גדרות,
ומי לא משה ידו מידם,
גם בלכתם אל מותם.
מי האיש, האישה, הילד והזקנה
שקידשו צלם אדם.

קריין:

הרב סיני אדלר ז"ל נולד בשנת 1928 בפראג. הוא גורש עם משפחתו לגטו טרזינשטט, ובגיל 16 גורש ברכבת מטרזינשטט לאושוויץ. וכך כתב:

"הלילה הראשון של נסיעתנו עבר. אחריו באו גם היום והלילה השני, ליל שבת פרשת בהר סיני. עם היכנס הלילה, קידש אבי את השבת על פרוסת לחם. היינו מרוחקים מכל העולם כולו – על כל הנאצל שבו, הן הרוחני והן הפיזי – אולם קדושתה של שבת פילסה לעצמה את הדרך אלינו לתוך קרון הבהמות העלוב הסגור על מנעול ובריח ושמור היטב על ידי הזקיפים הנאציים."

שיר: "הדבר הכי גדול בעולם זה לעשות טובה למישהו אחר", אהרון רזאל
(<https://www.youtube.com/watch?v=dp20cAiX0j8>)

קריין:

הרב המוזכר בשיר הוא רבי קלונימוס קלמיש שפירא, האדמו"ר מפיאסצנה.
עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, נלכד הרב שפירא בוורשה, המכותרת על ידי הגרמנים.
בהפגזות נהרגו בנו, כלתו וגיסתו, וזמן קצר לאחר תחילת הכיבוש הגרמני מתה גם אימו.
למרות האסון האישי ולמרות הצרה הכללית, סירב האדמו"ר להצעות בריחה שונות שהופנו אליו.
האדמו"ר עשה מאמצים רבים לשמור על מסגרת החיים היהודיים בגטו.
כך, למשל, עשה מאמץ עליון לאפשר גישה של נשים למקווה טהרה, לקיים את החגים, לקיים ברית
מילה ועוד. הדרשות שאמר בפני חסידיו קובצו לספרו "אש קודש".
לאחר מרד גטו ורשה, באפריל 1943, גורש הרבי עם היהודים שנותרו בגטו למחנה הריכוז טרווניקי, ליד לובלין.
האדמו"ר נרצח בנובמבר 1943 יחד עם שאר יהודי המחנה.

קריין: לנוער היהודי היה תפקיד מיוחד ומפואר במסכת ההתנגדות היהודית לנאצים.

בכל הפעולות, בלטה תרומתם של צעירים, במיוחד של חברי ארגונים ותנועות נוער, ללא הבדל השקפה והשתייכות פוליטית.

קריין:

יצחק (אנטק) צוקרמן, יליד וילנה, היה ממייסדי ארגון אי"ל בגטו ורשה ומראשי המרד.

לאחר נפילת גטו ורשה, ארגן את ההתנגדות גם בגטאות אחרים.

ב-1946 עלה לישראל ונמנה עם מייסדי קיבוץ לוחמי הגטאות. וכך אמר:

"נשקנו היה: אקדחים, אקדח לכל אדם, רובים מעטים... פצצות מתוצרת עצמית... בקבוקי הצתה..."

נוסף לכך היה לנו עוד נשק אחד: אידאה גדולה, נכונות, מסירות נפש.

ראינו את אידאת המרד כאידאה מרכזית בחיינו...

הייתה רוח כזו בתנועה החלוצית ובתנועות הנוער שלנו שאמרה: מרד!

ידענו: למען החיים ולמען אלה שמעבר לים, למענם ולמעננו, לכבודם ולכבודנו, להמשך אשר יבוא,

לדורות הבאים – מרד!"

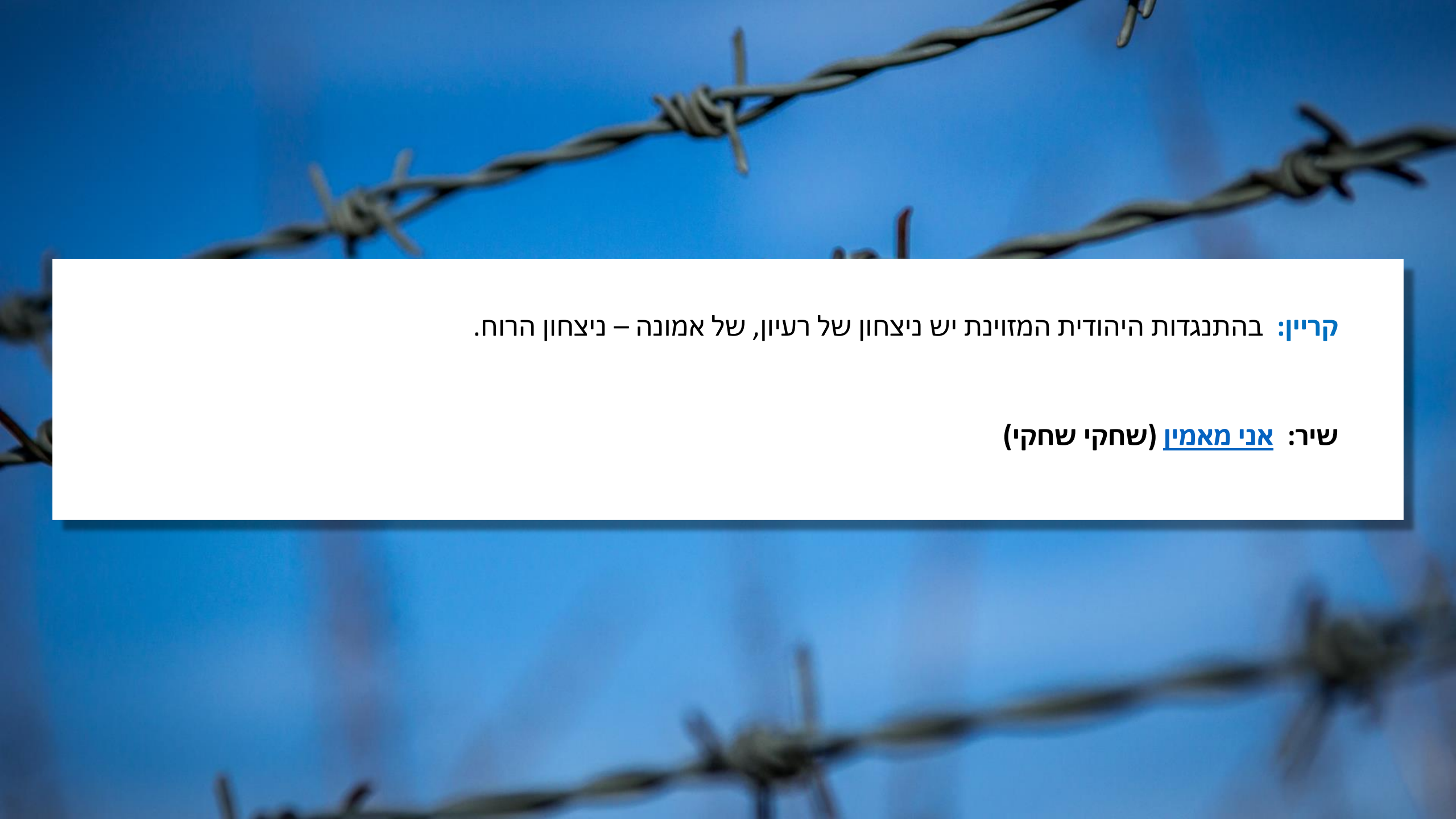
שיר: גם כי אלך

<https://www.youtube.com/watch?v=0eYtGHjZapA>

קריין: 25 שנה לאחר מרד גטו ורשה, קיים רם עברון, עורך עיתון "למרחב", ריאיון עם יצחק אנטק צוקרמן. השאלה האחרונה שהציג לו בריאיון הייתה: מה יש ללמוד מן הצד הצבאי, הטקטי ואסטרטגי של מרד הגטו. זו הייתה תשובתו של אנטק:

קריין:

"אינני חושב שיש צורך לנתח את המרד מבחינה צבאית. המדובר הוא במלחמה של פחות מאלף איש נגד צבא אדיר ובלב איש לא היה הפקפוק ביחס לתוצאותיו המעשיות. זה לא נושא ללימוד בבית ספר צבאי. לא הנשק, לא המבצעים, לא הטקטיקה. אם יש בית ספר ללימוד רוח האדם, הרי שם זה צריך להיות מקצוע ראשי. הדברים החשובים באמת היו טמונים בכוח שגילו צעירים יהודיים, אחרי שנים של השפלה, לקום על משמדיהם ולקבוע בעצמם באיזה מוות יבחרו: טרבלינקה או מרד. אינני יודע אם קיימת אמת מידה מקובלת ללמוד את זה."

קריין: בהתנגדות היהודית המזוינת יש ניצחון של רעיון, של אמונה – ניצחון הרוח.

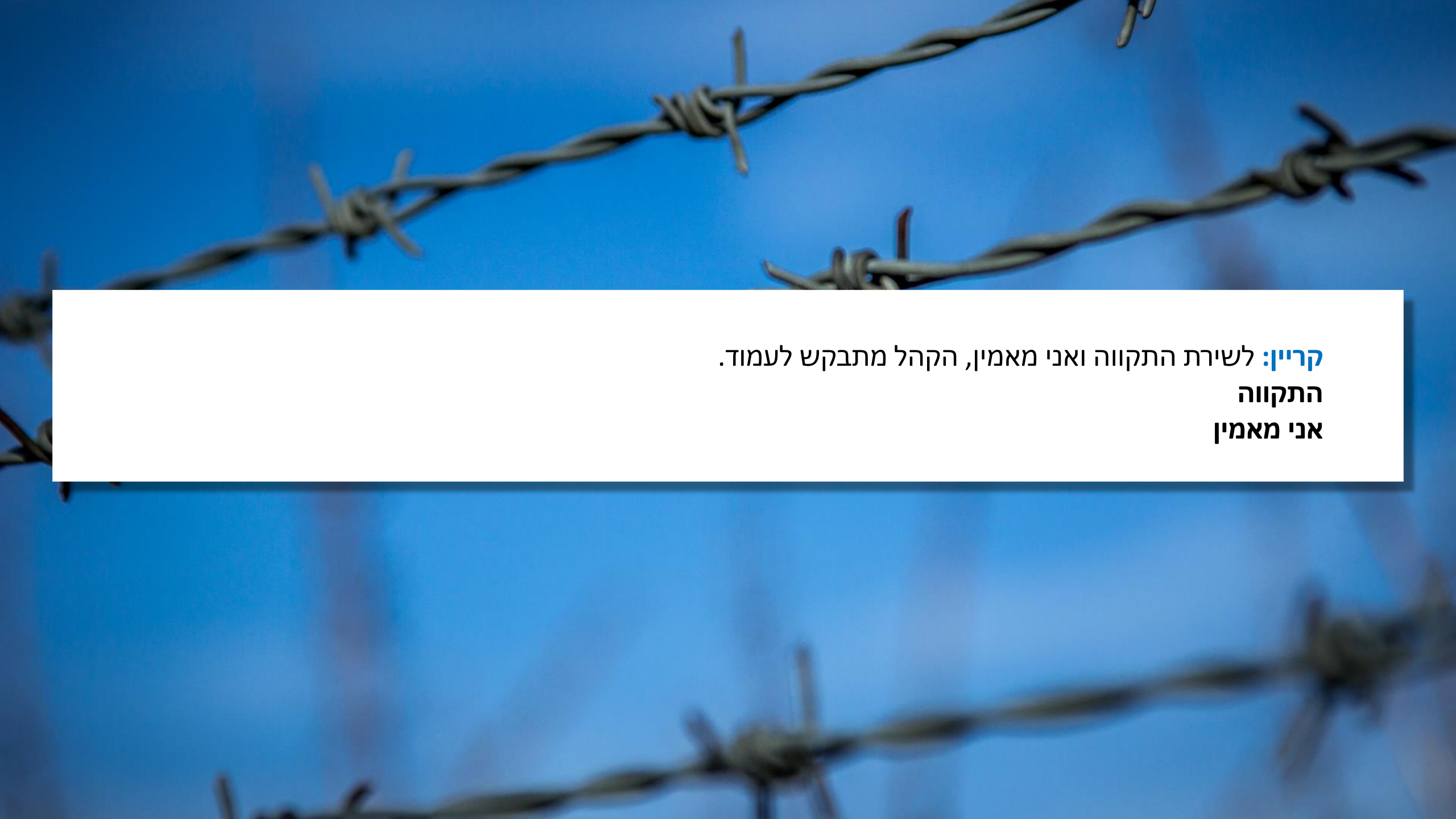
שיר: **אני מאמין** (שחקי שחקי)

קריין: שמשון דרנגר, שימק, נולד בקרקוב. בגיל 13 הצטרף לתנועת "עקיבא" והיה לאחד מחבריה הבולטים ולחבר הנהגתה.

דרנגר היה ממייסדי "החלוץ הלוחם" באוגוסט 1942, הארגון הלוחם של הנוער היהודי החלוצי בקרקוב. בשמונה בנובמבר 1943, נתפס בידי הנאצים, וככל הנראה נרצח. כך כתב:

קריין:

"כי המחשבה הבריאה על העתיד היא המניע העיקרי של התנהגותנו.
אנו עומדים בהתנגדותנו מתוך הכרה שזו דרכו של כל עם נדכא.
אילו ביקשנו להציל רק מה שנותר לנו היינו יכולים, באומץ לב ובכוח סבל, למצוא יותר מדרך בריחה אחת.
אנו נאבקים על צדק נעלה יותר,
על עניין החירות,
ולמען אלה אין אנו מהססים לסכן את הדבר היחיד שנותר לנו.
לא זו השאלה, מה יכול אדם להפסיד,
אלא מה אפשר וראוי להשיג: את החירות."

קריין: לשירת התקווה ואני מאמין, הקהל מתבקש לעמוד.

**התקווה
אני מאמין**